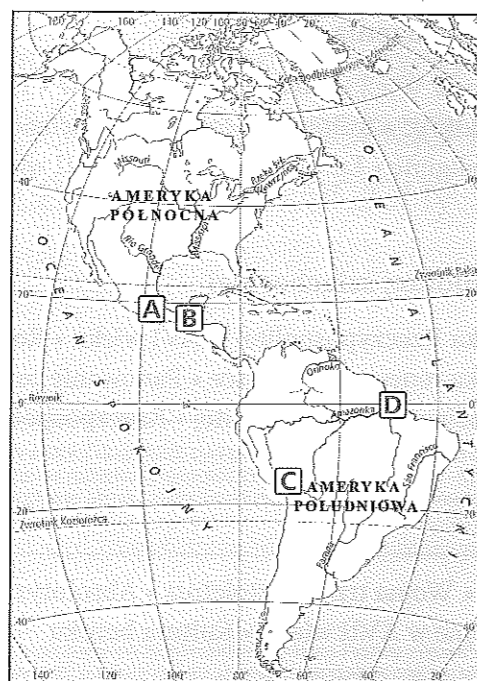

KARTY PRACY DO ROZDZIAŁU *EUROPA I ŚWIAT W EPOCE ODRODZENIA*

Materiał do zadania 1.

Mapa. Cywilizacje Ameryki prekolumbijskiej

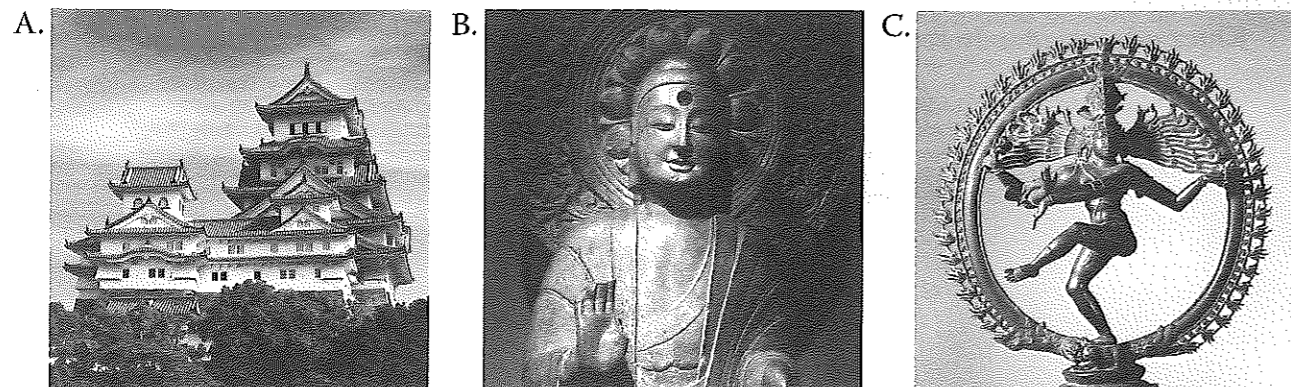
Zadanie 1. (0–1)

Wpisz we właściwe rubryki tabeli nazwy opisanych cywilizacji oraz litery z mapy oznaczające ich siedziby.

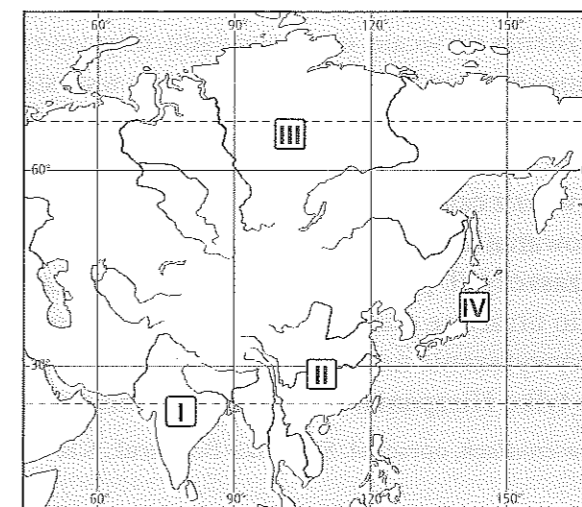
Lp.	Opis	Nazwa cywilizacji	Oznaczenie siedziby
1.	Najbardziej scentralizowane państwo w Ameryce prekolumbijskiej. Jego mieszkańcy potrafili komunikować się na odległość i mieli wysoki poziom wiedzy medycznej.		
2.	Zamiast jednolitego państwa powstały luźno powiązane miasta-państwa. W każdym z nich podstawową jednostką społeczną stanowił klan. Mieszkańcy wytwarzali ceramikę i tkaniny.		
3.	Państwo to stanowiło federację różnych plemion. Jego mieszkańcy posługiwali się pismem obrazkowym, znali również kalendarz. Ich dziełami były monumentalne budowle.		

Materiały do zadania 2.

Źródło 1. Fotografie. Obiekty sztuki cywilizacji Dalekiego Wschodu

Źródło 2. Mapa. Obszary pochodzenia obiektów sztuki cywilizacji Dalekiego Wschodu

Zadanie 2. (0–1)

Dokończ zdania.

Obiekt A powstał na obszarze oznaczonym na mapie numerem

Obiekt B powstał na obszarze oznaczonym na mapie numerem

Obiekt C powstał na obszarze oznaczonym na mapie numerem

Materiał do zadania 3.

Paweł Toscanelli o potrzebie odkrycia morskiej drogi do Indii [fragment]

Kraj ten jest ludny i bogaty, liczy wiele prowincji, królestw i mnóstwo miast, a wszystkie one podlegają jednemu władcy, zwanemu Wielkim Chanem [...]. W czasach Eugeniusza przybył do niego inny ich [poseł], który zapewnił papieża o żywych sympatiach, jakie żywią dla chrześcijan ci, którzy go wysłali. [...] Kraj ten zasługuje na to, by został odnaleziony, nie tylko dlatego, że może dostarczyć wielkich dochodów w złocie [...] i wszelkich rodzajach korzeni, które nigdy do nas nie docierały, lecz także ze względu na ludzi uczonych, wybitnych filozofów i astrologów, którzy tam żyją, których geniusz i wiedza rządzą tym potężnym i wspaniałym krajem i kierują nawet sprawami wojennymi.

Źródło: *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1997, s. 19–20.

Zadanie 3. (0–2)

3.1. Wyjaśnij, jakie korzyści – zdaniem autora tekstu – miało przynieść państwom europejskim nawiązanie kontaktów z opisanym krajem.

.....

.....

.....

3.2. Określ, jakie poglądy reprezentował Paweł Toscanelli – charakterystyczne dla ludzi średniowiecza czy renesansu. Uzasadnij odpowiedź.

.....

.....

.....

Materiał do zadania 4.

Krzysztof Kolumb o odkryciu Ameryki [fragment]

Mieszkańcy owych wysp nie różnią się wcale, co do wyglądu, obyczajów lub języka i rozumieją się nawzajem. Ostatnia okoliczność jest bardzo pożyteczna przede wszystkim dla spełnienia życzenia Najjaśniejszego Króla naszego, mianowicie, sądzę, dla nawrócenia ich na świętą wiarę chrześcijańską, dla której, o ile mogłem wyrozumieć, bardzo łatwo ich będzie można pozyskać. [...]

Teraz więc, Królu i Królowo, wraz z całym szczęśliwym królestwem i ze wszystkimi krajami chrześcijańskimi, złożmy podziękowanie Zbawicielowi naszemu i Panu Jezusowi Chrystusowi, że nas takim zwycięstwem i darem zaszczyił. [...] Uraduje się Chrystus na ziemi, jak i na niebie się raduje, gdy zobaczy, że poprzednio utracone dusze tak wielu narodów zostaną uratowane. Lecz także i my będziemy się cieszyć z wywyższenia naszej wiary, a szczególnie ze wzrostu dóbr doczesnych, w których weźmie udział nie tylko Hiszpania, lecz cały świat chrześcijański.

Źródło: *Wiek XVI-XVIII w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1997, s. 34-35.

Zadanie 4. (0-2)

4.1. Czy zgadzasz się z twierdzeniem, że celem wypraw geograficznych było nawrócenie pogan? Sformułuj dwa argumenty uzasadniające Twoje zdanie.

.....

.....

.....

.....

4.2. Rozpoznaj króla i królową, do których zwrócił się w swoim liście Krzysztof Kolumb.

.....

Materiały do zadania 5.

Źródło 1. Fragment opracowania historycznego

Podbój, jako gwałtowne zderzenie dwóch cywilizacji, stanowił dla indiańskiej ludności dzisiejszego Meksyku wstrząs przerażający. Oznaczał nie tylko częściową eksterminację, [...] lecz – dla tych, którzy przeżyli i żyć mieli – kres ich kultury i sposobu życia. [...] dramat zwyciężonych wyrażał się katastrofą demograficzną. [...] Na obszarach Mezoameryki [Ameryki Środkowej] mieszkało w 1519 r. [...] około 25 mln osób. Już w 1523 r. liczba Indian spadła do 16,8 mln, a w połowie wieku [...] do 6,3 mln. [...] Krwawe żniwo zebrała wojna. [...] Mimo wszystko sama wojna nie może tłumaczyć [...] wszystkiego. [...] Organizmy Indian okazały się zupełnie bezbronne wobec inwazji „europejskich” chorób.

Źródło: T. Łepkowski, *Historia Meksyku*, Wrocław 1986, s. 112-113.

Źródło 2. Leonard Boff z okazji 500. rocznicy obchodów odkrycia Ameryki

Chrześcijanie europejscy dokonali inwazji na kontynent, największego ludobójstwa w historii, diełsiatkując jego ludność. Zawłaszczyli ziemię, rozbili organizację społeczną i polityczną, prześladowali indiańskie religie [...]. [...] Jak mogą czcić masakrę? 12 października nie powinno się obchodzić „Dnia Ameryki”, ale „Dzień Nieszczęścia Ameryki”. Nie odkrycie Ameryki powinno się świętować – jest to bowiem punkt widzenia tych, którzy byli na okrętach. Trzeba ubolewać nad inwazją – jak ci, którzy byli na brzegu, a dziś są nadal pogardzani, uzależnieni ekonomicznie i nie mają możliwości stworzenia autonomicznej alternatywy.

Źródło: M. Serwański, *Historia powszechna. Wiek XVI-XVIII*, Poznań 2001, s. 51.

Zadanie 5. (0-2)

5.1. Wyjaśnij, jakie były konsekwencje odkrycia Ameryki dla rdzennych mieszkańców kontynentu.

.....

.....

.....

5.2. Określ, z jakiej perspektywy wypowiada się autor źródła 2. – z pozycji mieszkańca Nowego czy Starego Świata. Uzasadnij odpowiedź.

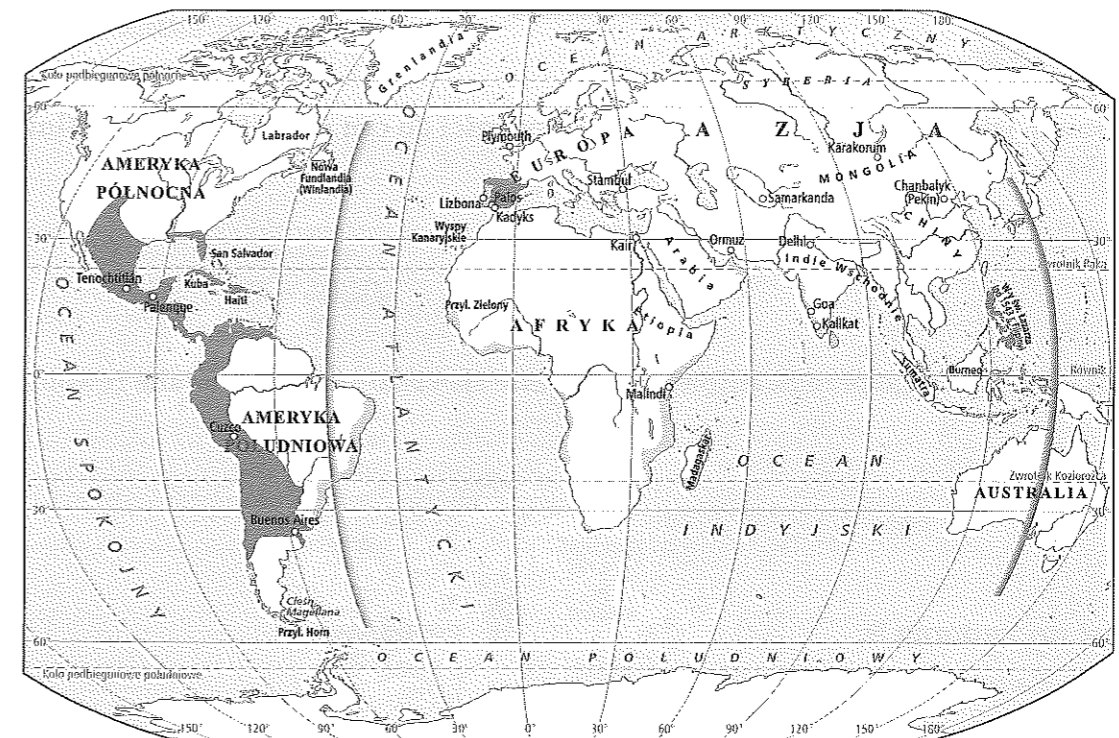
.....

.....

.....

Materiał do zadania 6.

Mapa. Wielkie odkrycia geograficzne

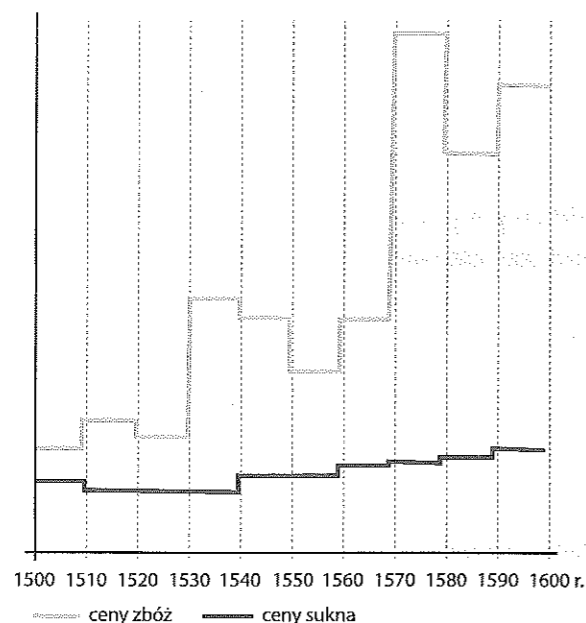
Zadanie 6. (0-1)

Rozstrzygnij, czy podane zdania (1-3) są prawdziwe, czy fałszywe. We właściwe miejsca w tabeli wpisz znak X.

		Prawda	Falsz
1.	W XVI w. Hiszpanie skoncentrowali się na podbiciu terenów Ameryki Południowej, gdzie poszukiwali legendarnej krainy złota (Eldorado).		
2.	Portugalczyki nie dążyli do podbicia terytoriów w głębi lądów; na wybrzeżach zakładali faktorie handlowe, które pośredniczyły w handlu.		
3.	Na mocy traktatu w Tordesillas Hiszpania mogła kolonizować obszary na wschód od wyznaczonej linii, a Portugalia – tereny na zachód od niej.		

Materiał do zadania 7.

Wykres. Rewolucja cen w Europie w XVI w.

Zadanie 7. (0–2)

7.1. Wyjaśnij, jak kształtował się stosunek cen żywności do cen produktów rzemieślniczych w XVI w.

7.2. Uzasadnij, dlaczego przedstawione na wykresie zjawisko zostało nazwane rewolucją cen.

Materiał do zadania 8.

Fotografia. Bazylika św. Piotra w Rzymie

Zadanie 8. (0–2)

8.1. Napisz, do jakich wzorców nawiązywali twórcy architektury renesansowej. Uzasadnij swój wybór, odwołując się do fotografii.

Wzorce:

Uzasadnienie:

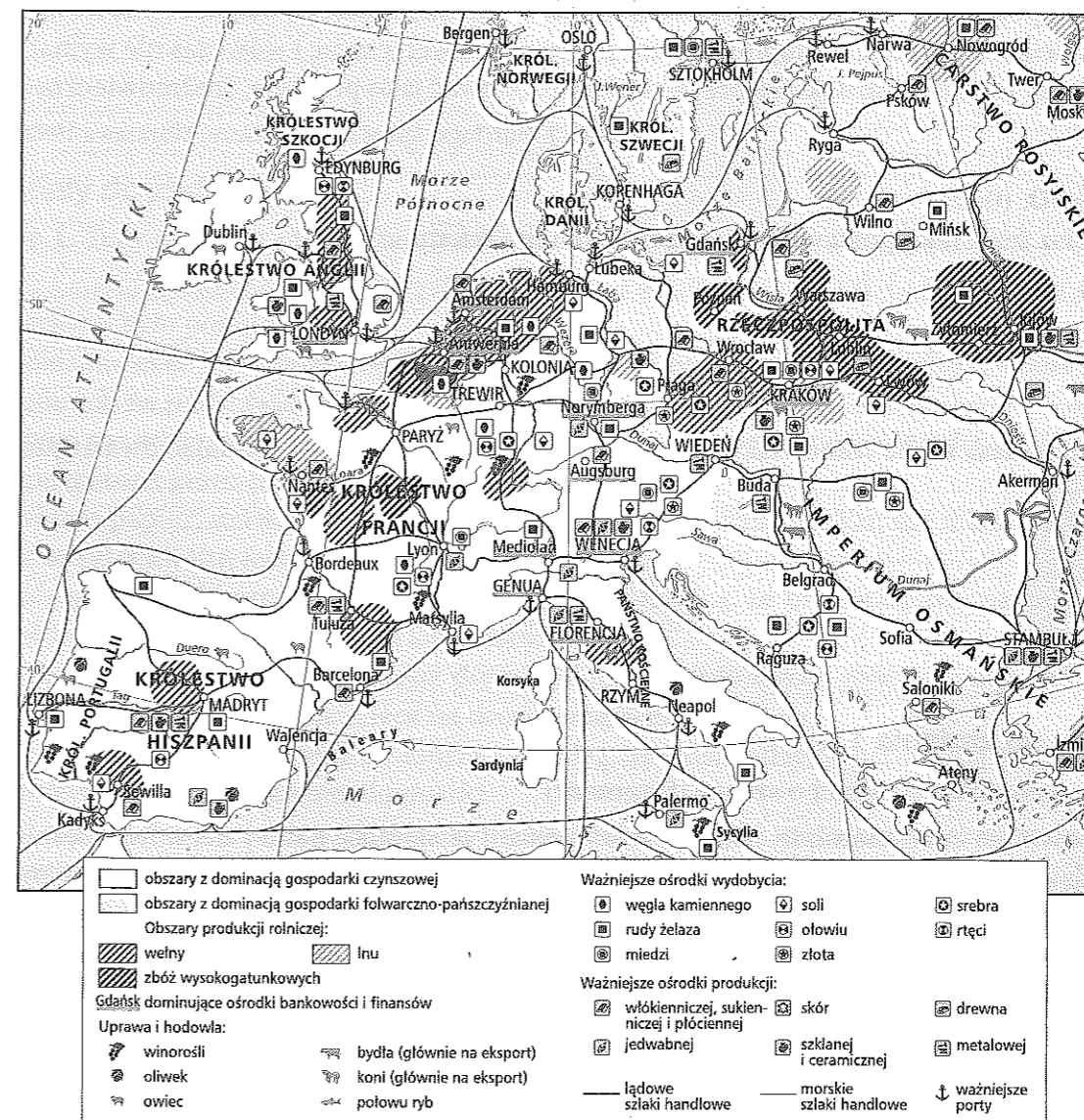
8.2. Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Autorem pierwszego projektu Bazyliki św. Piotra w Rzymie był

- A. Donato Bramante.
- B. Rafael Santi.
- C. Michał Anioł.
- D. Donatello.

Materiał do zadania 9.

Mapa. Gospodarka Europy w XVI w.

Zadanie 9. (0–2)

9.1. Podaj nazwę zjawiska gospodarczego przedstawionego na mapie.

9.2. Wyjaśnij, dlaczego przy wyższej wydajności rolnictwa na Zachodzie sprowadzano na te obszary produkty rolne zza Łaby.

Materiał do zadania 10.

Johan Huizinga o związku między kulturą średniowiecza i renesansu

Stosunek rozkwitającego humanizmu do ducha zamierającego średniowiecza jest o wiele bardziej zawikłany, niż bylibyśmy skłonni sobie to wyobrazić. Nam, którym te dwa kompleksy kulturowe ukazują się ostro rozdzielone, wydaje się, jak gdyby uwrażliwienie na wieczną młodość antyku i negacja całej zużytej aparatury średniowiecznego myślenia zstąpiły na wszystkich jak nagłe objawienie. Jak gdyby umysły, śmiertelnie znużone alegorią i płomienistym stylem epoki, pojęły natychmiast, za jednym zamachem, że nie to jest piękne, lecz tamto. [...]

Tak jednakże bynajmniej to nie wyglądało. Klasycyzm [renesans – przyp. red.] wyrastał powoli i stopniowo pośród ogrodu średniowiecznej myśli, w okresie, w którym nadal bujnie kwitł dawny styl. [...] Wielkie ożywienie nastąpiło dopiero później, a nawet jeszcze i wówczas nie wymarł duch i nie wymarły formy wyrazu, które przywykliśmy traktować jako przeżyte, średniowieczne.

Źródło: J. Huizinga, *Jesień średniowiecza*, Warszawa 1992, s. 373.

Zadanie 10. (0–2)

10.1. Zapisz tezę, jaką postawił autor zacytowanego tekstu.

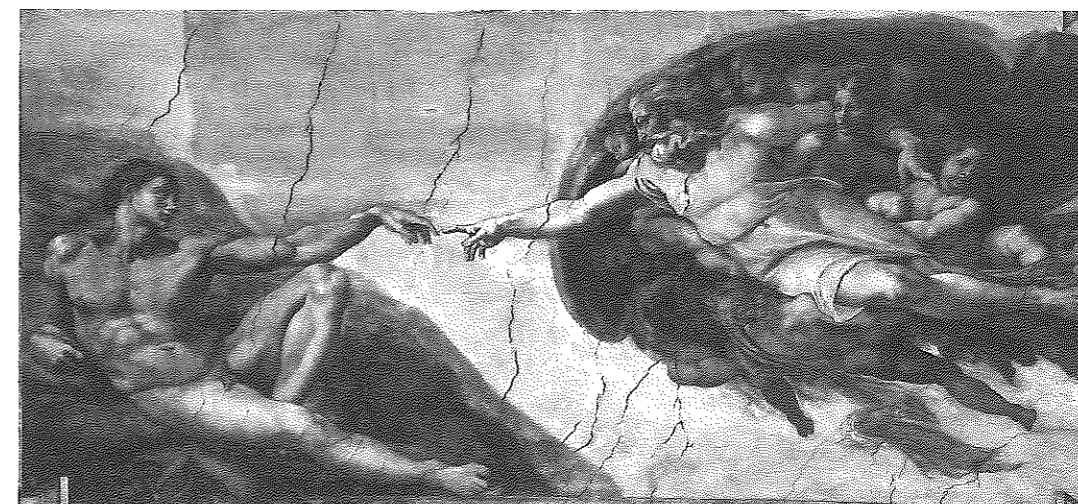
10.2. Czy zgadasz się ze stanowiskiem autora? Uzasadnij odpowiedź, podając dwa argumenty.

Materiały do zadania 11.

Źródło 1. Leonardo da Vinci o sztuce [fragment]

Malarz powinien znać anatomię. Malarz, który posiadał znajomość natury nerwów, mięśni i ścięgien, będzie wiedział przy ruchu członka, ile nerwów i jakie są tego powodem; który mięsień, nabrzmiewając, jest przyczyną skrótów owego nerwu i jakie struny, zmienione w najdelikatniejsze chrząstki, otaczają i skupiają ten mięsień. I tak stanie się pełnym różnorodności i wszechstronnym demonstratorem mięśni, które tłumaczą wszystkie czynności figur, i nie będzie czynił jako ci, którzy w przeróżnych postawach pokazują zawsze te same szczegóły na rękach, nogach, piersiach i grzbietach, co zaliczyć trzeba do niemałych wad.

Źródło: M. Ferenc, *Epoka nowożytna. Teksty źródłowe*, Kraków 2000, s. 25.

Źródło 2. Michał Anioł Stworzenie Adama**Zadanie 11.** (0–1)

Oceń, czy poglądy Leonarda da Vinci znajdują potwierdzenie w dziele ukazanym w źródle 2. Uzasadnij odpowiedź.

Materiały do zadania 12.

Źródło 1. Tezy Marcina Lutra [fragment]

1. Pan i nauczyciel nasz, Jezus Chrystus, mówiąc „Pokutę czyńcie” itd. [...], chciał, by całe życie wiernych było pokutą. [...]
5. Papież nie chce i nie może dopuszczać żadnych kar prócz tych, które nałożył wedle własnego osądu lub na podstawie kanonów.
6. Papież nie może odpuścić żadnej winy inaczej, jak tylko ogłaszając i uznając, że wina została odpuszczona przez Boga [...]. [...]
20. A zatem papież, mówiąc o całkowitym odpuszczeniu wszystkich kar, nie ma na myśli po prostu wszystkich kar, lecz te jedynie, które sam nałożył.
21. Mylą się więc ci kaznodzieje odpustów, którzy twierdzą, że przez odpusty papieża człowiek zostaje uwolniony od wszelkich kar i zbawiony.
26. Bardzo dobrze czyni papież, dając duszom odpuszczenie nie na mocy władzy nad kluczami (bo tej nie posiada w ogóle), lecz na drodze wstawiennictwa.
27. Wysoko stawiają człowieka ci, którzy twierdzą, że dusza ulatuje natychmiast, gdy tylko zadźwięczy moneta wrzucona do puszeki.
28. Jest rzeczą pewną, iż dźwięk monety wrzuconej do puszeki może powiększyć zyski i wzmocnić chciwość, lecz wstawiennictwo Kościoła uzależnione jest wyłącznie od woli Bożej.
32. Potępieni zostaną na wieki wraz ze swymi mistrzami ci, którzy wierzą, iż listy odpustowe zabezpieczą im zbawienie.
62. Prawdziwym skarbem Kościoła jest przenajświętsza ewangelia chwały i łaski bożej. [...]
86. Dlaczego również nie buduje papież Bazyliki św. Piotra raczej za własne niż za pieniądze biednych chrześcijan, wszakże jego majątek jest znaczniejszy [...].

Źródło: *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 123–125.

Źródło 2. Fragment opracowania historycznego

Mimo wszystko reformacji nie można traktować wyłącznie jako czegoś w rodzaju „dobudówki” renesansu. W odróżnieniu od humanizmu, reformacja odwoływała się do najgłębszych tradycji religijnych średniowiecza i wypłynęła na fali religijnej odnowy, która ogarnęła nie tylko uczonych, ale i szersze masy. Ruch reformacji zainicjowali ludzie, którzy mieli najszczerzy zamiar zachować Kościół katolicki w nienaruszonym stanie [...].

Źródło: N. Davies, *Europa. Rozprawa historyka z historią*, Kraków 2008, s. 524.

Zadanie 12. (0–1)

Czy opinia wyrażona przez autora źródła 2. znajduje potwierdzenie w poglądach Marcina Lutra? Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do dwóch przykładów pochodzących z tezy niemieckiego reformatora.

.....

.....

.....

.....

.....

Materiał do zadania 13.

Artykuły chłopskie z 1525 r. [fragment]

1. Jest nasza pokorna prośba i żądanie [...], iż my odtąd chcemy mieć władzę i moc, aby każda gmina sama proboszcza wybierała [...].
2. Po drugie: [...] będziemy oddawać sprawiedliwą dziesięcinę ze zboża, ale co się słusznie należy (na utrzymanie proboszcza, na wsparcie ubogich, jako pieniędzy zapasowy na czasy wojenne) [...]. [...]
3. Po trzecie: dotychczas był zwyczaj, że uważano nas za ludzi własnych, nad czym należy się litować, zważywszy, że Chrystus wszystkich nas krwią swoją zbawił i odkupił [...]. Stąd wynika wedle Pisma Świętego, że jesteśmy wolnymi. [...]
5. Nasi państwo przywłaszczyli sobie sami wszystkie lasy [...]. Wszystkie lasy, czy są w rękach duchownych, czy świeckich, których oni nie kupili, mają być znowu oddane całej gminie. [...]
12. Po dwunaste: postanawiamy, jeśliby jeden lub więcej z niniejszych artykułów [...] nie odpowiadał Słowu Bożemu, nie będziemy się przy nich upierać, gdy zostanie udowodniona ich niezgodność ze Słowem Bożym.

Źródło: *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 129–130.

Zadanie 13. (0–2)

13.1. Podaj dwa argumenty świadczące o tym, że postulaty powstańców miały charakter rewolucyjny.

.....

.....

.....

13.2. Oceń, czy postulaty chłopskie miały związek z reformacją. Uzasadnij odpowiedź.

.....

.....

.....

Materiał do zadania 14.

Rycina. Drukarnia pod koniec XVI w.

Zadanie 14. (0–1)

Wyjaśnij znaczenie przedstawionej sceny dla rozpowszechnienia idei odrodzenia.

.....

.....

.....

Materiał do zadania 15.

Akt supremacji z 1534 r. [fragment]

[...] niech będzie postanowione przez autorytet obecnego parlamentu to, że miłościwie nam panujący król, jego dziedzice i następcy [...] mają być [...] uważani za jedyną głowę na ziemi Kościoła w Anglii [...]; i mają posiadać i cieszyć się [...] odnoszącymi się do wspomnianego urzędu najwyższej głowy tegoż Kościoła wszystkimi zaszczytami, godnościami, uprawnieniami wynikającymi z pierwszeństwa, jurysdykcji, wolności oraz praw do korzyści i dochodów; [...] mają mieć pełną władzę i autorytet, aby od czasu do czasu przeprowadzać wizytacje, poskramiać winnych, usuwać nadużycia, reformować, wydawać polecenia, poprawiać, powściągać zło i wykorzeniać te wszystkie błędy, herezje, przestępstwa [...].

Źródło: *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 131.

Zadanie 15. (0–2)

15.1. Wyjaśnij, jakie były skutki wprowadzenia przywołanego dokumentu dla Kościoła w Anglii.

.....

.....

.....

15.2. Podaj imię władcy, o którym mowa w przedstawionym fragmencie tekstu.

.....

Materiały do zadania 16.**Źródło 1. Fragment opracowania historycznego**

Uchwały soboru trydenckiego, które miały przynieść kontrofensywę Kościoła, znalazły swe odbicie również w stosunku do sztuki. [...] Miała ona głosić wspaniałość, potęgę religii i Kościoła, podkreślać jego autorytet, podnosić uczucia religijne. Należało zastosować praktyczną zasadę jezuicką: „do dusz wiernych najlepiej trafia się przez ich oczy”. Z niej wynikała szczególna rola sztuk wizualnych [...]. Ponadto sztuka miała oddziaływać na ludzi prostych, dlatego musiał ją cechować realizm, naturalizm, odwoływanie się do codziennej rzeczywistości.

Źródło: M. Serwański, *Historia powszechna. Wiek XVI–XVIII*, Poznań 2001, s. 139–140.

Źródło 2. Andrea del Pozzo *Apoteoza św. Ignacego***Zadanie 16. (0–1)**

Wykaż, że teza przedstawiona w źródle 1. znajduje potwierdzenie w scenie ukazanej na ilustracji zawartej w źródle 2.

Materiał do zadania 17.**Jean Bodin o władzy suwerennej [fragment]**

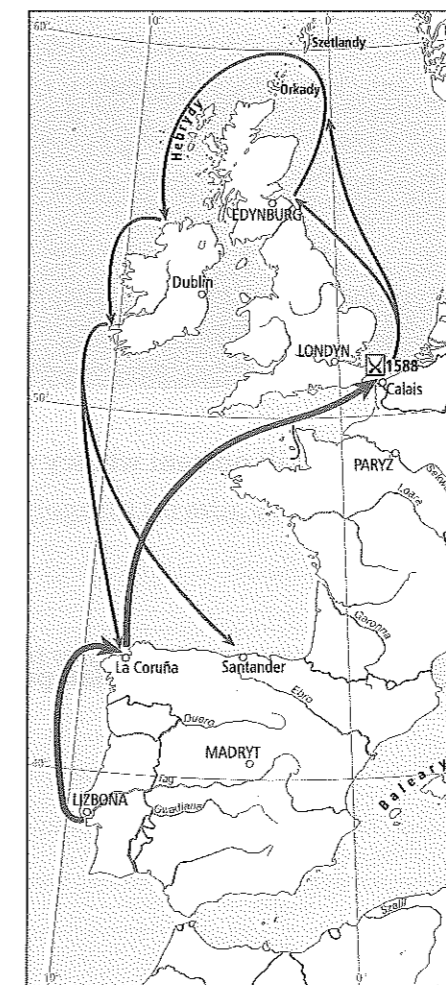
Ponieważ nie ma na ziemi po Bogu nikogo większego od suwerennych książąt i ponieważ są oni przezeń ustanowieni jako jego namiestnicy, ażeby rozkazywali innym ludziom, trzeba zwracać uwagę na ich godność, aby z całym posłuszeństwem uszanować i uczcić ich majestat, myśleć i mówić o nich z pełną czcią, albowiem ten, kto znieważa swego suwerennego księcia, znieważa Boga, którego jest on obrazem na ziemi.

Źródło: *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1997, s. 181–182.

Zadanie 17. (0–2)

17.1. Wyjaśnij, skąd – zdaniem Jeana Bodina – pochodzi władza książąt.

17.2. Podaj stosowany w historiografii termin, którym określa się opisany w tekście sposób sprawowania władzy.

Materiał do zadania 18.

Zobacz źródło
www.terazmatura.pl
Kod: H14539

Zadanie 18. (0–2)

18.1. Nadaj tytuł mapie. Powinien on zawierać określenie tematu i wskazanie czasu przedstawionych wydarzeń.

18.2. Wyjaśnij, dlaczego wydarzenie zaprezentowane na mapie jest uznawane przez historyków za przełomowe w dziejach Anglii.

Materiał do zadania 19.**Fragment opracowania historycznego**

Pozyskawszy pomoc Turków, Zapolya odzyskał wkrótce przy ich pomocy Węgry i koronę św. Stefana (1529). Oznaczało to otwarty konflikt zbrojny między Sulejmanem i Habsburgami. Armia turecka stanęła po raz pierwszy w historii pod murami Wiednia (1529), a w kilka lat później Turcy dotarli nawet do Styrii. Wiedeń, podobnie jak przedtem Mohacz, nie ożywił jednak ani na chwilę pogrzebanej idei *Rei Publicae Christianae*. Przeciwnie, w tym okresie uwidoczniła się całkowita fikcja tego pojęcia, nie tylko w obliczu rujnującej je reformacji, lecz i wobec groźby muzułmańskiej. Franciszek I – prawdopodobnie jeszcze przed Pawią – nawiązał ściśle, przyjazne kontakty z Sulejmanem, Karol V zaś – z szyickimi Safawidami. [...]

Polityka turecka Franciszka I była jednak o tyle szokująca, że uznał on za stosowne wytłumaczyć się w pewien sposób ze swego postępku. „Nie mogę zaprzeczyć – pisał w tym okresie – że pragnę, jako żywo, widzieć Turka najpotężniejszego i gotowego do wojny, ale nie w jego interesie. Albowiem jest on niewierny, a my jesteśmy chrześcijanami. Ale pragniemy tego, aby osłabić potęgę cesarza, aby zmusić go do ciężkich wydatków, aby wzmocnić wszystkie inne rządy przeciwko tak wielkiemu nieprzyjacielowi”.

Źródło: Z. Wójcik, *Historia powszechna XVI–XVII wieku*, Warszawa 1999, s. 250–251.

Zadanie 19. (0–3)**19.1. Podaj nazwy dynastii, z których pochodzili wymienieni władcy.**

Franciszek I:

Karol V:

19.2. Scharakteryzuj politykę, jaką prowadzili opisani władcy wobec Turcji.

.....

19.3. Wyjaśnij, dlaczego Franciszek I tłumaczył się z działań podjętych w stosunku do państwa tureckiego.

.....

Materiały do zadania 20.**Źródło 1. Fragment opracowania historycznego**

W polityce wewnętrznej postępowała centralizacja państwa moskiewskiego. Po likwidacji księstw dzielnicowych większość Rurykowiczów znalazła się w szeregach warstwy bojarzkiej, która zaczęła się przekształcać w stan uprzywilejowany. Bojarzy mieli wyłączne prawo do zajmowania najwyższych stanowisk w wojsku i administracji, które obsadzano według starszeństwa genealogicznego [...]. Paraliżowało to działania władców, którzy szukali oparcia w drobnym rycerstwie, obdarzanym ziemią w zamian za służbę dla monarchy [...]. Kryzys wybuchł za panowania Iwana IV [...]. Po objęciu samodzielnie rządów (1547) Iwan IV stopniowo ograniczał przywileje bojarzkie, aż doprowadził do złamania ich potęgi przez odebranie majątności w centrum państwa [...].

Źródło: *Słownik dynastii Europy*, pod red. J. Dobosza i M. Serwańskiego, Poznań 1999, s. 360.

Źródło 2. Nikolaj Newrew *Opricznicy***Zadanie 20. (0–2)****20.1. Podaj stosowany w historiografii termin, którym określa się sposób sprawowania władzy przez Iwana IV.**

.....

20.2. Wyjaśnij, na czym polegał ten sposób sprawowania władzy.

.....

Zadanie 21. (0–12)

Zadanie zawiera dwa tematy. Wybierz jeden z nich do opracowania.

1. Oceń znaczenie soboru trydenckiego w procesie reformy Kościoła w XVI w.
2. Porównaj rozwój gospodarczy Europy Zachodniej i Środkowowschodniej w XVI w.